

Doğal ortam ile beşerî ortamın birlikteliğinden oluşan en geniş yaşam alanına **coğrafi ortam** adı verilir.

DOĞAL ORTAM

Doğa; toprak, bitki, hayvan, deniz, okyanus vb. unsurlardan oluşur. Bu unsurlar, bir araya gelerek doğal ortamları meydana getirir.

Doğa olayları; rüzgârın esmesi, yağmurun yağması, denizlerde dalgaların oluşması, ağaçların yapraklarını dökmesi gibi olaylardır.

DOĞAL ORTAM

Hava Küre (Atmosfer)

Yerküreyi
çepeçevre saran,
yaşamın varlığını
ve sürekliliğini
sağlayan gaz
tabakası.

Taş Küre (Litosfer)

Yerkürenin
katılaşmış
üst kısmı.

Canlı Küre (Biyosfer)

Litosfer,
atmosfer ve
hidrosferdeki
canlı yaşam
alanları.

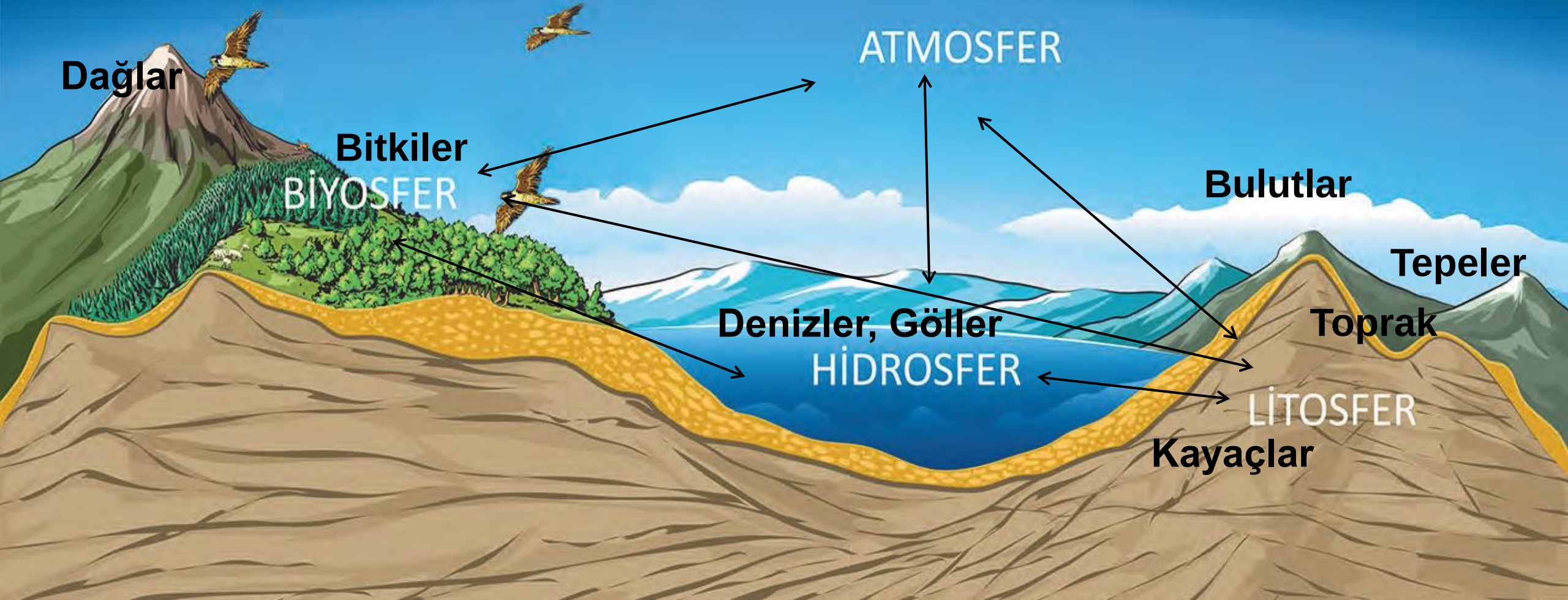

Su Küre (Hidrosfer)

Yer kabuğunun
çukur alanlarını
dolduran büyük
su havzaları,
buzullar,
akarsular ve yer
altı suları.

Doğal ortamları oluşturan unsurlar birbirleriyle sürekli etkileşim hâlinindedir.

BEŞERÎ ORTAM

İnsanın ihtiyaçlarını karşılamak için doğal ortamda yapmış olduğu yaşamsal aktivitelerin gerçekleştiği yaşam alanı

DOĞA VE İNSAN ETKİLEŞİMİ

İnsan, coğrafi ortamda yaşamsal etkinliklerini gerçekleştirirken yaşadığı yerin doğal ortam özellikleri ile etkileşim hâlinindedir.

Doğanın insana etkileri

İnsanın doğaya etkileri

DOĞANIN İNSANA ETKİLERİ

- Soğuk iklim bölgelerinde yaşayan insanların kalın kıyafetleri tercih etmesi
- Ilıman iklim bölgelerinde yaşayan insanların yaşamlarının mevsim şartlarına göre değişmesi
- Çöl iklim bölgesinde yaşayan insanların ulaşım için deveyi kullanması
- İnsanlar konut ihtiyaçlarını, kolay aşınabilen kayaların yaygın olduğu yerlerde kayalara şekil vererek karşılaması
- Bitki örtüsünün orman olduğu alanlarda ahşap meskenlerin yaygın olması
- Ormanlık bölgelere yakın yerlerde orman ürünlerine dayalı sanayi tesislerinin yaygın olması
- Çöller, kutuplar ve yüksek dağlık alanlarda nüfusun az olması

İNSANIN DOĞAYA ETKİLERİ

- İnsanların, elverişli olmayan arazilere köprü, tünel ve viyadükler inşa etmesi
- Ağaç kullanımının artmasına bağlı olarak ormanlık alanların hızla azalması
- Yer altı kaynaklarını işlenmesiyle toprak örtüsü ve biyolojik çeşitliliğin zarar görmesi
- Sanayileşme ile artan enerji ihtiyaçlarını karşılamak için enerji santrallerinin kurulması
- Barajların inşa edilmesi
- Tarım alanları açılması
- Yerleşim yerleri kurulması

Zamanla bilim ve tekniğin ilerlemesi, teknolojik araçların hızla çoğalması; insanların ihtiyaçlarının artmasına ve çeşitlenmesine neden olmuştur. İnsanlar, ihtiyaçlarını karşılayabilmek için doğaya birtakım müdahalelerde bulunmuştur.

Bu müdahaleler, bazen doğanın işleyişiyle uyumluyken bazen de doğanın işleyişine zarar vermiştir.

İnsan; doğal ortamdan ihtiyaçlarını karşılarken bilinçli davranmalı ve davranışlarının **sorumluluğunu** almalı doğayı işleyiş kurallarına göre kullanmalı, doğayı kirletmeden ve ona zarar vermeden doğayla uyumlu bir şekilde yaşaması gerektiği gerçeğini asla unutmamalıdır.

COĞRAFYA NEDİR?

Coğrafi ortamdaki doğal olayları, insanla ilişkilendirerek inceleyen bilim dalına **coğrafya** denir.

Coğrafya bilimi, fiziki ve beşerî coğrafya olmak üzere ikiye ayrılır.

Fiziki coğrafya; coğrafyanın doğal ortamlar ile bu ortamlarda meydana gelen olayları inceleyen bölümüne,

Beşerî coğrafya; insan faaliyetlerini inceleyen bölümüne denir.

COĞRAFYA

Fiziki Coğrafya

Jeomorfoloji	Toprak Coğrafyası
Klimatoloji	Afetler Coğrafyası
Hidroğrafya	Kartografya
Biyocoğrafya	

Beşerî Coğrafya

Nüfus Coğrafyası	Tarihî Coğrafya	Enerji Coğrafyası
Yerleşme Coğrafyası	Tarım Coğrafyası	Turizm Coğrafyası
Kültürel Coğrafya	Sanayi Coğrafyası	Sağlık Coğrafyası
Siyasi Coğrafya	Ulaşım Coğrafyası	

Coğrafyanın Yararlandığı Bilimler

Jeoloji (Yer Bilimi)
Pedoloji (Toprak Bilimi)
Petrografi (Taş Bilimi)
Jeofizik (Yer Fiziği Bilimi)
Kimya Fizik

Meteoroloji
(Hava Olayları Bilimi)
Fizik

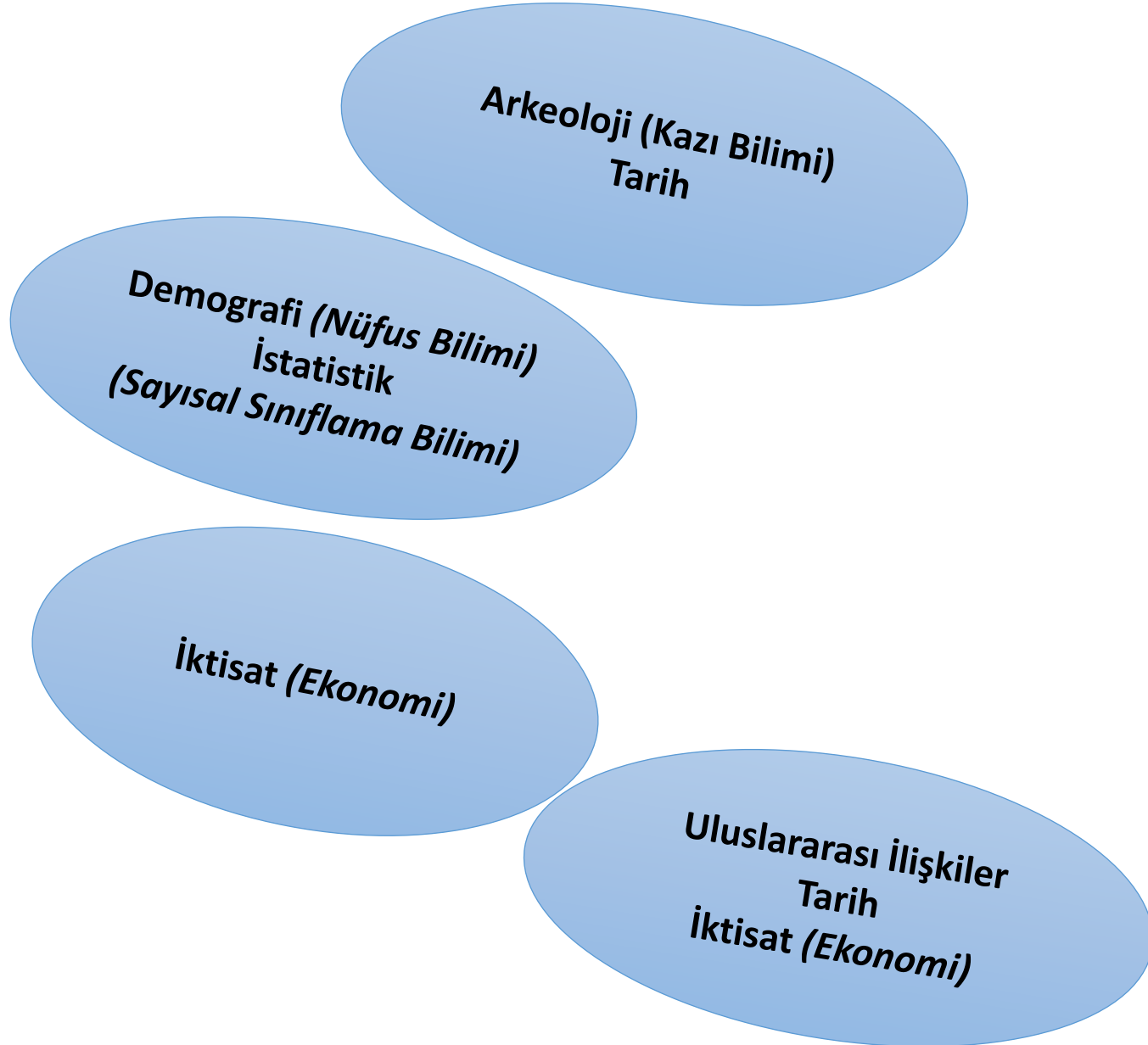
Hidroloji (Su Bilimi)
Oseonografya
(Okyanus ve Deniz Bilimi)
Limnoloji (Göl Bilimi)
Potamoloji (Akarsu Bilimi)
Hidrojeoloji
(Yer Altı Suları Bilimi)

Biyoloji (Canlılar Bilimi)
Botanik (Bitki Bilimi)
Zoooloji (Hayvan Bilimi)
Tıp

Matematik
Geometri
İstatistik

Coğrafyanın Yararlandığı Bilimler

COĞRAFYA BİLİMİNİN GEÇMİŞTEN GÜNÜMÜZE GELİŞİMİ

Coğrafya ismi, Latince geo (yer) ve graphein (tasvir etmek) kelimelerinin birleşmesiyle geographica şeklinde ortaya çıkmıştır.

İlk Çağ'da Coğrafya:

Mezopotamya, Mısır ve Doğu Akdeniz Havzası'nda yaşamış düşünürler tarafından coğrafi bilgiler gezilen yerlerin tasvir edilmesi, basit planlar ve haritalar çizilmesi yöntemleriyle ortaya konmuştur.

- Tales
- Heredot
- Aristoteles
- Erotesthenes
- Strabon
- Batlamyus

Orta Çağ'da Coğrafya

- Orta Çağ'da Batı dünyası özgür düşünceyi kısıtlayıcı tutumlarıyla bilimsel alanda gerilemeye başlamıştır. Aynı dönemde Türk-İslam ülkelerinde büyük bir aydınlanma çağı başlamış, bilimsel alanda önemli gelişmeler kaydedilmiştir.

Orta Çağ'da Türk ve Müslüman bilim insanları; yazdıkları eserlerle coğrafya biliminin gelişmesine büyük katkı yapmıştır.

- **El-Harizmi**, Dünya'nın şekli hakkında kitap anlamına gelen *Kitap Suret el Arz'ı* yazmıştır.
- **El-Biruni**; Dünya'nın boyutları, yarı çapı, çevresi ve eksen eğikliği hakkında bilgi veren *Kanun el Maksudi*'yi yazmıştır.
- **Muhammet İdrisi**'nin *Kitabu Roger* adlı eseri vardır. **İdrisi**, dairesel bir dünya haritası da çizmiş ve eserinde iklim tiplerini anlatmıştır.
- **İbn Batuta**, İslam dünyasının büyük kısmını ve Hindistan'ı gezmiş, edindiği bilgileri yazdığı *Seyahatname*'sinde toplamıştır.
- **İbn Haldun**'un *Mukaddime* isimli eserindeki fikirlerinin etkileri günümüz bilim dünyasında hâlâ sürmektedir.

Yeni Çağ'da Coğrafya

- Yeni Çağ'da Rönesans hareketleri Avrupa'da bilimin tekrar gelişmeye başlamasında etkili olmuştur. Bu gelişme coğrafya bilimini olumlu etkilemiştir.
- Yeni Çağ'da uzun mesafeli deniz seyahatleri o zamana kadar bilinmeyen yeni yolların bulunmasına ve birçok coğrafi keşfin yapılmasına neden oldu.

Coğrafi keşiflerin başında:

- **Bartelmi Diyaz'ın;** Ümit Burnu'nu keşfi (1488),
- **Vasco da Gama'nın** Hindistan'a deniz yoluyla ulaşması (1497),
- **Kristof Kolomb'un** Amerika'yı keşfi,
- **Magellan'ın** başlatıp **Sebastian Del Cano'nun** tamamladığı dünyanın etrafının dolaşılması (1522) gelir.

Bu dönemin en önemli eserleri;

- Belçikalı **Ortelius** (Orteliyus) tarafından deri üzerine çizilmiş, 70 haritadan oluşan **ilk dünya atlasıdır.**

Yeni Çağ'da Osmanlı Devleti'nde; coğrafya bilimi adına çok değerli eserler ortaya konulmuştur.

- **Bu dönemin ünlü denizcisi Piri Reis (1465-1554)** çizdiği dünya haritası ve yazdığı Kitab-ı Bahriye isimli eserleriyle dünyaca tanınmıştır.

- Türk coğrafyacısı **Katîp Çelebi'nin** yazdığı **Cihannüma** (Dünya'nın Aynası) bu çağın en önemli coğrafya eserlerindendir.
- Bu çağda yaşamış ünlü Türk seyyahı **Evliya Çelebi (1611-1682)** birçok ülkeyi gezmiş, **Seyahatname'sinde** gezdiği yerlerle ilgili bilgileri anlatmıştır.

Yakın Çağ'da Coğrafya

- Coğrafyanın metodolojisi bu çağda oluşturulmuştur. Coğrafya biliminin bölümleri ve konuları günümüzdeki şeklini almış ve pek çok bilim insanı coğrafya bilimine yeni alanlar kazandırmıştır.
- Bu dönemde coğrafya biliminin gelişmesinde **Alman bilim insanları ön plana çıkmıştır.**
- **Von Humbolt** (Van Hambolt) coğrafya biliminin ilkelerini ortaya koymuş ve fiziki coğrafyanın öncüsü olmuştur Çalışmalarını *Cosmos* isimli eserinde toplamıştır.
- **Karl Ritter** beşerî coğrafyanın öncüsü olmuştur. *Coğrafya İlminde Tarihi Esaslar ve Mukayeseli Genel Coğrafya* adlı eserin sahibidir.
- **Fredrich Ratzel** (Friederik Ratzel) *Antropocoğrafya (Beşeri Coğrafya)* isimli eserini yazmıştır. Bunun yanında siyasi coğrafyanın kurucusu olmuştur.
- **P. Vidal de la Blache** (Vidaldö la Bilaçhe) bölgesel coğrafya akımının öncüsü olmuştur.

Cumhuriyet Döneminde Türkiye'de; coğrafya bilimine katkıda bulunmuş pek çok bilim insanları arasında Reşat İzbirak, Besim Darkot, Sırrı Erinç bulunmaktadır.

İnsanlar, ekonomik faaliyetlerini geliştirmek ve yaşamsal aktivitelerini kolaylaştırmak için doğal çevrede bir takım değişimler meydana getirmektedir.

Aşağıdakilerden hangisi bu deęiřimlere örnek gösterilebilir?

- A) l bölgelerinde ulaşım için develerin tercih edilmesi
- B) Engeli alanlarda tüneller yaparak ulaşımın sağlanması
- C) Sıcak iklim bölgelerinde daha çok ince kıyafetlerin tercih edilmesi
- D) ayır bitki örtüsünün yaygın olduğu yerlerde büyükbaş hayvancılığın gelişmesi
- E) Kutuplara yakın alanlarda beslenme ihtiyacının daha çok hayvansal gıdalardan sağlanması

Düzlem Projeksiyon yöntemiyle çizilmiş haritalarda kâğıt, kürede haritası çizilmek istenen bölge üzerine temas ettirilir. Sonra kâğıdın temas ettiği bölgenin koordinatları ve şekilleri düzleme aktarılır. Seçilen alandan uzaklaştıkça hata oranı artar. Bu projeksiyon yöntemi daha çok kutup bölgelerinin haritalarının çiziminde kullanılır.

Bu yöntemleri inceleyen coğrafyanın alt dalı aşağıdakilerden hangisidir?

A) Klimatoloji

B) Toprak coğrafyası

C) Jeomorfoloji

D) Kartografya

E) Biyocoğrafya